

II. ELEMENTY PODSTAW ZAGOSPODAROWANIA ROLNICZEGO

Janina Kołatek*

PODSTAWOWE TENDENCJE ROZWOJU DEMOGRAFICZNEGO W REGIONIE ŚRODKOWEJ POLSKI

Na podstawie danych z połowy lat siedemdziesiątych prezentuje się region środkowej Polski na tle krajowym, omawia kolejno przyrost zaludnienia, strukturę ludności oraz jej rozmieszczenie, nawiązując przy tym do cech oraz dynamiki podstawowych zjawisk społeczno-gospodarczych.

1. Wstęp

Zmiany w podziale terytorialnym kraju przeprowadzone w 1975 r. pociągnęły za sobą rozpad dawnych więzi społeczno-gospodarczych i kształtowanie się nowych, funkcjonalnych. Rolę ośrodków integrujących spełniają nowo powołane miasta wojewódzkie, które z racji swych funkcji administracyjnych i usługowych mogą stać się centrami wzrostu dla otaczających je obszarów. Nowe warunki społeczno-administracyjne i ekonomiczno-gospodarcze sprzyjają dynamicznemu uprzemysłowieniu regionów, czemu, można się spodziewać, będzie towarzyszyć znaczne nasilenie ruchów migracyjnych i przestrzenne zmiany struktury demograficznej.

Celem tego szkicu jest zaprezentowanie województw środkowej Polski z demograficznego punktu widzenia. Sporządzanie kompleksowych planów rozwoju gospodarczego województw wymaga pełnej znajomości ich problemów ludnościowych. Z sytuacji demograficznej z reguły wynikają wnioski o znaczeniu ogólniejszym dla prognozyki społeczno-ekonomicznej. Niniejszy szkic jest krokiem w stronę rozpoznania tejże sytuacji.

* Mgr, st. asystent w Zakładzie Gospodarki Przestrzennej Instytutu Polityki Regionalnej UŁ.

Region środkowej Polski jest pod wieloma względami wyróżniającą się jednostką terytorialną. Położony wewnątrz wydzielonego przez A. Piskozuba [5] "trójkąta koncentracji osadnictwa i przemysłu", stanowi nie tylko geometryczne, ale i komunikacyjne centrum kraju. Zamiast jednak być, z racji swego położenia, pomostem między województwami i obszarem zbieżności sił ekonomicznych, jest, jak podaje Z. Wysocki [10] bardziej międzywojewódzką strefą buforową. Również przebieg zjawisk ludnościowych, charakteryzujących się ujemnym saldem migracyjnym, jest typowy dla rejonów przejściowych, usytuowanych na styku ukształtowanych historycznie terytoriów geograficzno-gospodarczych o wyraziście zarysowanej strukturze społecznej i ekonomicznej.

2. Pojęcie regionu środkowej Polski

Region środkowej Polski jest rozumiany tu jako zespół ośmiu województw: kaliskiego, konińskiego, łódzkiego miejskiego, piotrkowskiego, płockiego, sieradzkiego, skierniewickiego i włocławskiego. Tak zakreslony obszar jest położony pośrednio między nakreślonymi przez Komisję Planowania Rady Ministrów makroregionami środkowym i środkowo-zachodnim.

Wyodrębnienie do opisanie demograficznego grupy ośmiu województw ma uzasadnienie historyczne, geograficzne i funkcjonalne. W swoich dziejach ten obszar przechodził wielorakie przekształcenia układów administracyjnych. Leżąc na styku Wielkopolski, Mazowsza i Małopolski, integrował ich wpływy w ten sposób, że np. pod względem kulturowym ukształtował się jako jednostka o wyraźnie wyrównanych cechach gwarowych i obyczajowych [2]. Jedność tych ziem podkreślają nadto kierunki historycznych szlaków handlowych Polski, których istota przestrzenno-funkcjonalna polegała na wiązaniu w jeden system dróg wiodących ze wschodu na zachód oraz z południa na północ. W centrum funkcjonującej od wczesnego średniowiecza sieci transportowej powstała w XIX w. Łódź przemysłowa, która wyrosła z biegiem czasu na stolicę regionalną.

Odrębność geograficzną środkowej Polski, obejmującej Kujawy, Wysoczyznę Płocką, Wyżynę Łódzką i Wysoczyznę Kaliską, stanowi przejściowość między regionami fizjograficznymi Polski. Osią cen-

tralną jest garb Wyżyny Łódzkiej, stanowiący strefę wododziałową między systemami rzecznyymi Odry i Wisły, będący jednocześnie pomostem łączącym oba dorzecza. Obszar ten pełni rolę klamry spinającej sąsiednie wielkie jednostki fizjograficzne.

Pod względem funkcjonalnym wydzielenie grupy wspomnianych województw uzasadnia system układu transportowego. Jego podstawową cechą jest gwiaździste schodzenie się na tym obszarze podstawowych ciągów komunikacyjnych Polski, co powoduje, że pełni on rolę zwornika transportowego. Funkcjonalizm zapisany jest również w układzie geograficznym centrów regionalnych, których punktem ośrodkowym jest Łódź, mająca rangę metropolii także w skali krajowej. Nowe ośrodki wojewódzkie położone na obwodzie tejże metropolii mieszczą się w zasięgu ekwidystanty 100 km, a połączone z Łodzią siecią linii prostych, tworzą klasyczny układ heksagonalny o bardzo wyrównanym kształcie. Związki funkcjonalne tego zespołu województw z Łodzią wynikają także ze struktury przemysłu, w której dominującą rolę odgrywa przemysł lekki z centralnymi instytucjami zarządu w Łodzi. Łódź sięga również bardzo głęboko w obszar środkowej Polski działalnością kulturową. Zespół wymienionych województw stanowi np. podstawowy obszar rekrutacji młodzieży na studia w uczelniach łódzkich [6].

3. Cechy społeczno-demograficzne środkowej Polski

Obszar środkowej Polski liczył w roku 1975 ok. 4,4 mln mieszkańców, co stanowiło 12,9% stanu demograficznego Polski. W porównaniu z rokiem 1946 liczba ludności regionu wzrosła zaledwie o 19,5%, przy ogólnym wzroście zaludnienia kraju o 41,1%. W rezultacie tak niskiego tempa przyrostu rzeczywistego maleje udział omawianego zespołu województw w ogólnym bilansie demograficznym kraju.

Gęstość zaludnienia w środkowej Polsce wynosiła w 1975 r. 168 osób/km², co przy rozpiętości wskaźnika od 242 w makroregionie południowym do 52 w makroregionie północno-wschodnim, stawia ją w grupie obszarów średnio zaludnionych.

Cechą charakterystyczną opisywanego terytorium jest regres zaludnienia wiejskiego przy niewielkim wzroście liczby mieszkańców

T a b e l a 1

36

Podstawowe tendencje zmian demograficznych w wielkich jednostkach terytorialnych Polski

Makroregiony planowania perspektywicznego	Gęstość zalud- nienia	Ludność miejska w % ogółu ludności	Dynamika rozwoju za- ludnienia w latach 1946-1974 1946=100		Dynamika za- ludnienia po- zarolniczego w latach 1950-1970 ^a	Liczba kobiet na 100 mężczyzn w 1975 r.
			1975	wiejskiego miejskiego		
POLSKA	109	55,7	104,28	207,45	189,56	105,5
Północny	85	61,5	126,53	316,84	197,19	101,1
Północno-wschodni	52	38,2	109,87	207,11	207,05	102,9
Środkowo-zachodni	96	48,8	110,77	185,17	161,45	105,9
Środkowy	224	47,9	96,20	193,40	160,73	107,3
Środkowo-wschodni	75	30,3	91,97	209,83	222,24	105,2
Północno-zachodni	107	58,9	112,97	227,35	183,41	104,0
Południowy	242	55,0	113,73	179,10	153,29	105,5
Południowo-wschodni	135	35,7	99,52	199,43	211,82	107,5
Zespół województw środko- wej Polski	168	42,8	94,20	166,13	138,13	106,7

^a Zaludnienie pozarolnicze obejmuje ludność utrzymującą się ze źródeł pozarolniczych.

Ź r ó d ł o: Obliczenia własne na podstawie: Ludność i zasoby mieszkaniowe w latach 1946-1974 według podziału administracyjnego kraju z czerwca 1975 r., Warszawa 1976 oraz Rocznika statystycznego województw, Warszawa 1976.

miast. W stosunku do roku 1946 liczba ludności wiejskiej zmniejszyła się o 6%. Poza środkową Polską zjawisko ubytku zaludnienia wiejskiego występuje tylko w makroregionie południowo-wschodnim (tab. 1).

Jedną z miar dynamiki rozwoju urbanizacji jest wskaźnik przyrostu zaludnienia miejskiego. W okresie 1946-1974 liczba ludności miast w kraju wzrosła o 107,4%, przy czym procesy urbanizacyjne przebiegały najsilniej w makroregionie północnym. W Polsce środkowej zaludnienie miast wzrosło o 66,1% i stanowi obecnie 48,9% ogólnej liczby ludności regionu.

O zachodzących procesach urbanizacji oraz industrializacji świadczą również zmiany w strukturze zatrudnienia ludności. W latach 1950-1970 udział ludności pracującej poza rolnictwem wzrósł w kraju o 89,5%, natomiast w środkowej Polsce tylko o 38,1%. Jest to najniższy wskaźnik dynamiki zaludnienia pozarolniczego w Polsce; najwyższe pojawiły się w makroregionie środkowo-wschodnim (122,2%) i południowo-wschodnim (111,8%).

W strukturze biologicznej ludności środkowej Polski, podobnie jak w całej Polsce, zaznacza się przewaga liczebna kobiet. Wskaźnik ilości kobiet na 100 mężczyzn jest tu jeden z najwyższych w Polsce i wynosi 107,3 w makroregionie środkowym, a 106,7 w omawianym zespole ośmiu województw (tab. 1). Jest to więc obszar najbardziej sfeminizowany w kraju.

Przedstawione informacje odzwierciedlają stan gospodarczy opisywanego regionu. Na ich tle obszar środkowej Polski ukazuje się jako jeden ze słabiej zurbanizowanych w kraju, na którym procesy urbanizacyjne dopiero się rozpoczynają. Wyjątek stanowi ścisły okręg łódzki, jako część centralna środkowej Polski. Intensywność tych procesów będzie zależeć m. in. od potencjału demograficznego, jakim dysponują poszczególne województwa.

4. Wewnętrzna struktura demograficzna środkowej Polski

W 1946 r. obszar środkowej Polski (bez uwzględniania aglomeracji łódzkiej) należał do najsłabiej zagospodarowanych w kraju. Dowodzi tego m. in. liczba ludności miejskiej, która stanowiła wtedy zaledwie 23,2% ogólnej liczby mieszkańców. Procesy urba-

nizacyjne, będące wykładnikiem postępu gospodarczego obejmującego ten obszar, są dziełem dopiero ostatniego dwudziestolecia. W rezultacie uruchomienia obiektów przemysłowych Włocławka, Płocka, Konina, Turku, Sieradza, Kutna i in. zmienił się obraz demograficzny środkowej Polski. Uwidocznia się on nie tylko w przyroście zaludnienia miejskiego, lecz także w zmianie struktury zatrudnienia społeczności zamieszkującej ten obszar. O ile w roku 1950 w zawodach pozarolniczych pracowało 37,2% ludności (bez Łodzi), o tyle w roku 1974 ten wskaźnik wynosił już 57,6%. Obrazem graficznym zmian wewnętrznej struktury regionu są rys. 1-6 dołączone do tekstu. Z ich analizy wynika, że zjawiska demograficzne, będące pochodną rozwoju gospodarczego województw, przebiegały na obszarze Polski środkowej bardzo nierównomiernie.

W okresie 1946-1974 największym zmianom podlegała struktura demograficzna woj. konińskiego i płockiego. W woj. konińskim liczba ludności miejskiej wzrosła o 86,2%. Najintensywniej rozwijały się miasta tworzące tamtejszy zespół górniczo-energetyczny; wskaźnik wzrostu przy podstawie 1946=100 wyniósł dla Konina 376,5, dla Turku 267,7. W miastach małych, do 5 tys. mieszkańców, zaznacza się spadek zaludnienia, np. Dobra (wskaźnik wzrostu 86), Zagórz (76), Sompolno (73) i Przedecz (74). W wyniku rozwoju przemysłu wzmogły się ruchy migracyjne typu wieś-miasto, w rezultacie których zaludnienie wsi zmniejszyło się w stosunku do roku 1946 o 9%. Największy ubytek ludności wiejskiej wystąpił w gminach peryferyjnych, natomiast w ośrodkach gminnych wokół miast przemysłowych zaznaczył się przyrost zaludnienia (rys. 2). Są to równocześnie obszary o największej gęstości zaludnienia, np. gmina Gosławice 83 osoby/km² czy Skulsk 77 osób/km² (rys. 1). Podobne zjawiska występują w woj. płockim. Liczba ludności miejskiej tego województwa wzrosła o 86%, przy czym najintensywniej rozwijał się sam Płock (wskaźnik wzrostu przy podstawie 1946 = 100 wyniósł 273), Łęczyca (214) oraz Kutno (161), pełniące rolę ważnego węzła kolejowego.

Na pozostałym obszarze środkowej Polski przyrost zaludnienia miejskiego przebiegał na poziomie średniej regionalnej i wynosił dla województw: kaliskiego 164, łódzkiego miejskiego 162, piotrkowskiego 164, sieradzkiego 166, skierniewickiego 166, włocławskiego 153 (przy podstawie 1946 = 100).

W woj. kaliskim procesy urbanizacyjne przebiegały najsilniej wzdłuż ciągów komunikacyjnych, łączących stolicę województwa z Poznaniem i Wrocławiem. W ten sposób w zachodnich gminach powstał obszar o największej gęstości zaludnienia i dużym potencjale demograficznym, stanowiącym zaplecze dla rozwijających się ośrodków miejskich województwa (rys. 1).

Dużą dynamikę rozwoju zaludnienia (przy podstawie 1946 = 100) wykazują również obszary położone wzdłuż linii kolejowej Warszawa-Skierniewice-Piotrków Tryb.-Katowice, jak np. Skierniewice 150, Koluszki - 173, Radomsko - 158. Do obszarów odznaczających się dużą mobilnością ludności należy łódzkie woj. miejskie, w którym w latach 1946-1974 zaznaczył się przyrost zaludnienia wiejskiego o 14% (gmina Ksawerów 126%, Andrespol 71%), przy równoczesnym wzroście liczby mieszkańców miast o 62% (maksymalnie Aleksandrów Łódzki o 119%). Wyjątek stanowi Łódź (przyrost o 58%), która od roku 1956 stała się "miastem zamkniętym" dla swobodnego osadnictwa. Ograniczało to procesy migracyjne, zasilające to miasto demograficznie.

Najniższy odsetek ludności miejskiej wykazuje woj. sieradzkie - 26,2%. Wprawdzie w latach 1946-1974 nastąpił w tym województwie dość wyraźny wzrost liczby ludności miejskiej (o 67,8%), jednak nadal pozostaje ono jednym z najsłabiej zurbanizowanych województw w kraju.

Różnice w stopniu urbanizacji są również wynikiem nierównomiernego rozmieszczenia miast i ich wielkości. W woj. piotrkowskim 1 miasto przypada na 626,1 km² (w Polsce 386 km²), sieradzkim 541,1 km², konińskim 285,5 km², zaś w łódzkim miejskim na 189,9 km². Na całym obszarze środkowej Polski przeważają miasta małe, do 20 tys. mieszkańców, w tym 56% stanowią miasta do 5 tys. mieszkańców. Koncentracja miast małych, o silnie rozwiniętych funkcjach rolniczych, występuje w województwach o niskim poziomie urbanizacji - konińskim i włocławskim. Miasta do 20 tys. mieszkańców grupowały ponad 40% ludności miejskiej, przy czym stopień ich zaludnienia wykazuje tendencję zniżkową, np. Izbica Kujawska - 86% ludności z 1946 r., Lubień Kujawski - 89%, Żagórow - 76%. Jednocześnie zaznacza się intensywny wzrost miast średnich, skupiających już 38% ludności miejskiej całego regionu (rys. 3). Duża koncentracja zaludnienia występuje wokół tych o-

środków miejskich, które pełnią ponadlokalne funkcje w stosunku do otaczającego je obszaru. Do takich miast, powiązanych współzależnościami gospodarczymi i społecznymi z zapleczem, należą: Łódź, Piotrków Tryb. i Kalisz, a ostatnio, w następstwie zmian administracyjnych i dalsze nowo kreowane miasta wojewódzkie takie, jak Konin, Płock, Sieradz, Skierniewice i Włocławek. Ogólna liczba ludności miast wojewódzkich wynosiła w 1975 r. nieco ponad 1,2 mln osób, co stanowi 56,4% ogółu ludności miejskiej tego terytorium.

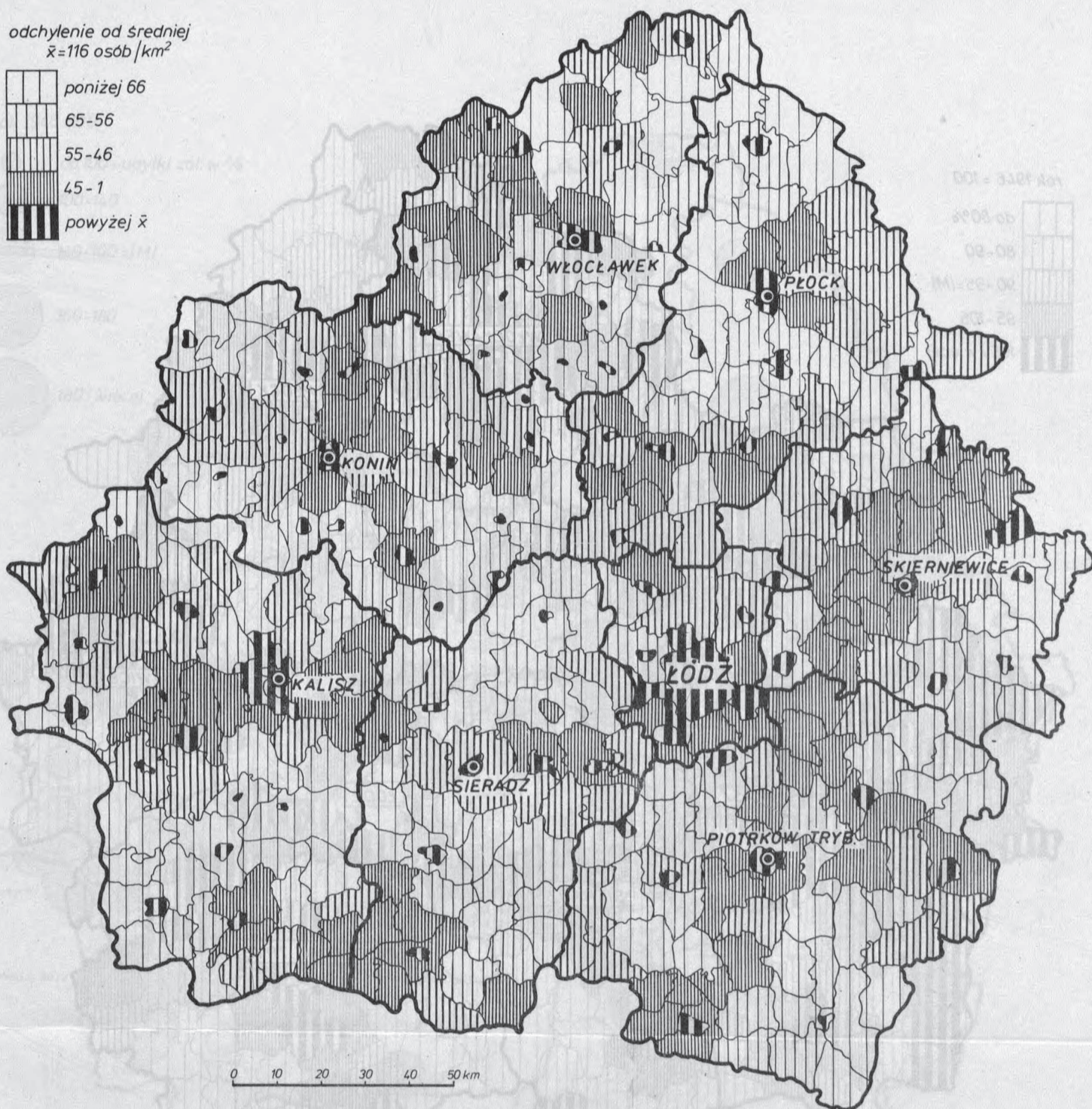
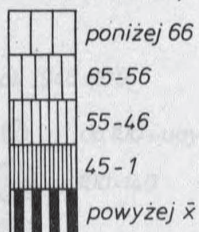
Rezultatem rozwoju miast i ich działalności gospodarczej jest ubytek zaludnienia wiejskiego, powodowany odpływem ludności z rolnictwa do pozarolniczych działów gospodarki narodowej.

W latach 1946-1974 zmiany rozwoju zaludnienia wsi przebiegały następująco (dane przy podstawie 1946 = 100): kaliskie 101,5%, konińskie 91,3%, łódzkie miejskie 114,3%, piotrkowskie 88,5%, płockie 93,6%, sieradzkie 86,4%, skierniewickie 97,4%, włocławskie 96,7%.

Podstawową cechą rozmieszczenia ludności wiejskiej środkowej Polski jest jej koncentracja wokół ośrodków przemysłowo-miejskich, szczególnie tam, gdzie istnieje dobrze rozwinięty system komunikacyjny. Powstały w ten sposób dwa obszary, na których w ostatnim 30-leciu zaznaczył się przyrost zaludnienia wiejskiego: miejskie woj. łódzkie i woj. kaliskie. W okręgu łódzkim liczba ludności wsi wzrosła o 14%. Najintensywniej rozwijały się gminy Rzgów (o 21,8%), Andrespol (o 71,7%) i Zgierz (o 12,9%). W woj. kaliskim największa dynamika przyrostu zaludnienia występuje w części zachodniej, odznaczającej się gęstą siecią osadniczą, np. gminy Nowe Skalmierzyce o 22,6%, Ostrów Wielkopolski o 40%, Przygodzice o 32,2% (rys. 2).

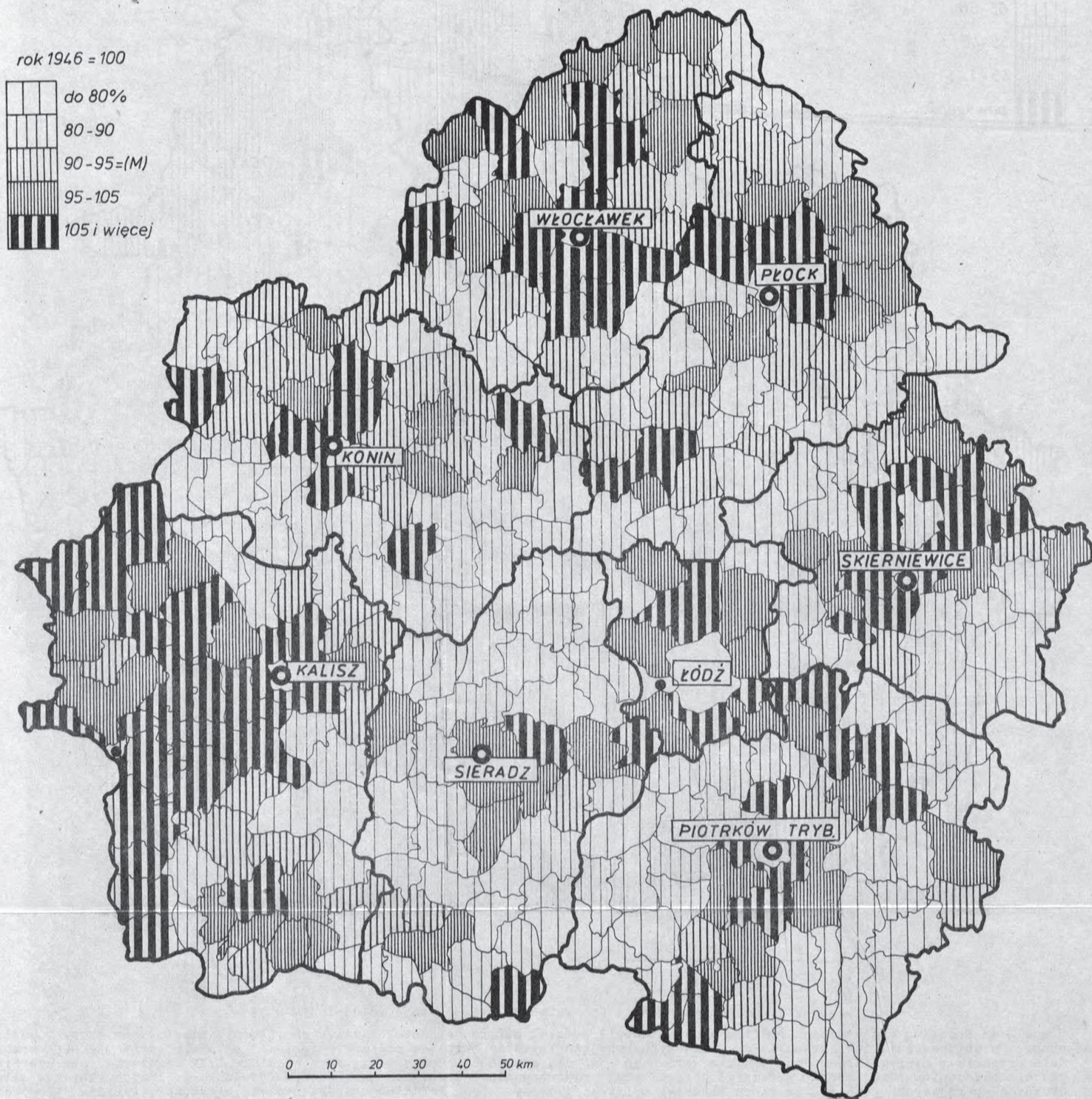
W wyniku nasilającego się w ostatnich latach i obejmującego cały kraj procesu industrializacji, również i w województwach środkowej Polski wzrasta pod wpływem uprzemysłowienia liczba osób zatrudnionych poza rolnictwem (rys. 4). Wysoki stopień urbanizacji społeczno-zawodowej charakteryzuje wszystkie województwa, udział zaś ludności utrzymującej się głównie ze źródeł pozarolniczych wzrósł z 52,9% w roku 1950 do 72,9% w roku 1974. Na czoło wysunął się okręg łódzki, w którym poza rolnictwem pracuje

odchylenie od średniej
 $\bar{x} = 116 \text{ osób/km}^2$

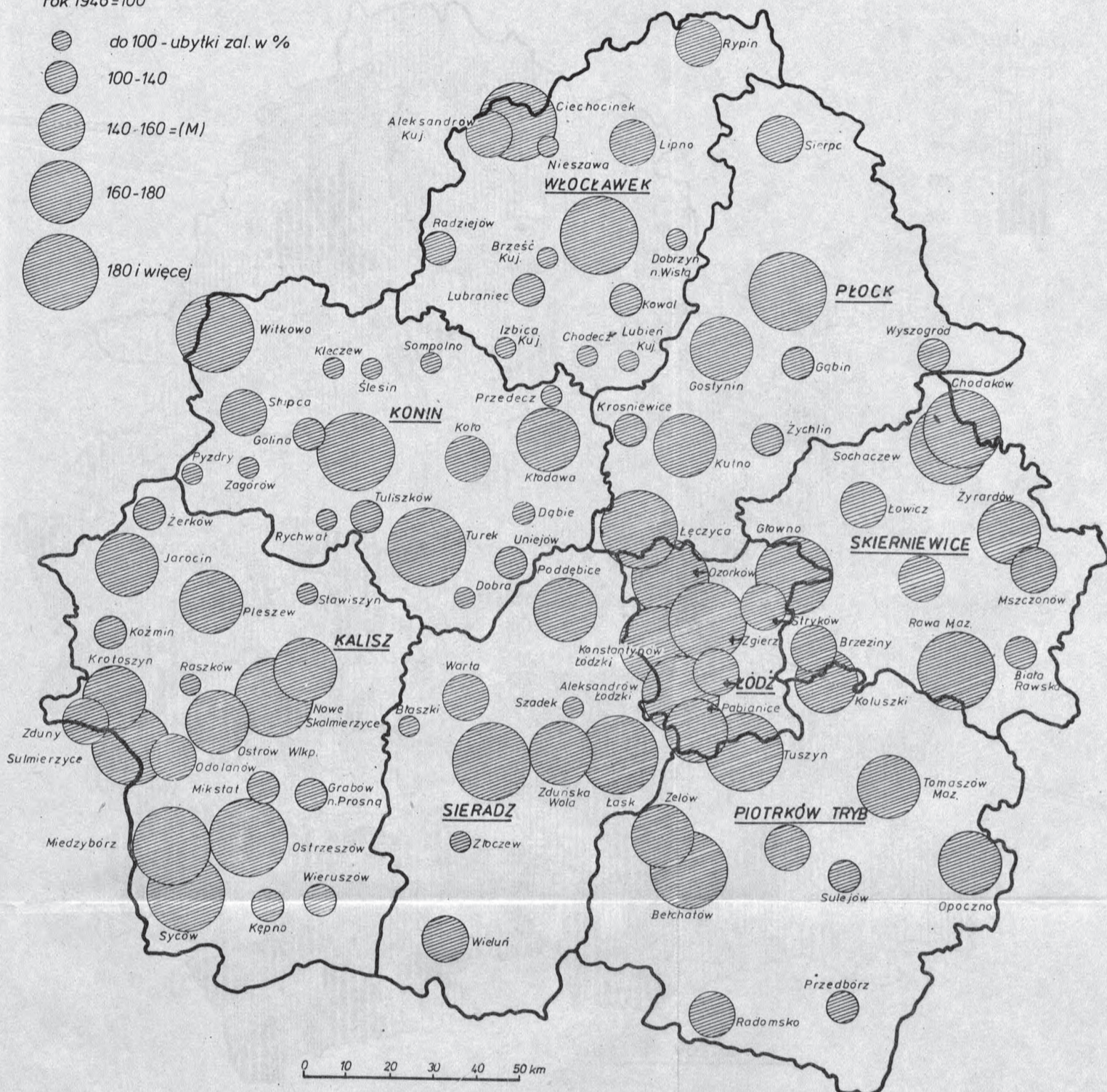
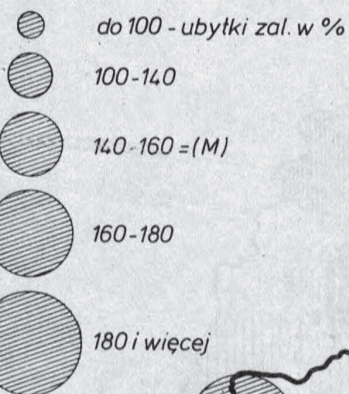
Rys. 1. Zespół województw środkowej Polski. Gęstość zaludnienia w 1974 r.

U w a g a: Podstawę statystyczno-graficzną map stanowił podział zbioru jednostek badawczych (gminy, miasta) na grupy równoliczne. Do ustanowienia ich przedziałów klasowych przyjęto kryteria formalne mediany. Przy tej metodzie otrzymuje się wprawdzie przedziały nieregularne, tu jednakże wyrównano je dla czystości zapisu tak, aby w miarę były regularne, nie uchybiając nic założeniom samej metody. Podział zbioru przy zastosowaniu mediany ma tę zaletę w stosunku do innych zabiegów metodycznych operujących średnią, iż zapis liczbowy opisywanej cechy, poza formalną charakterystyką wielkości, wyraża jednocześnie pośrednio jej naturę sytuacyjną. Mówiąc inaczej, klasy przedziału statystycznego opisywanej cechy są w określonym sensie funkcją jej umiejscowionego egzystowania w zbiorze cech tego samego rodzaju. Nie bez powodu zatem średnie położenia zwie-my zamiennie topologicznymi

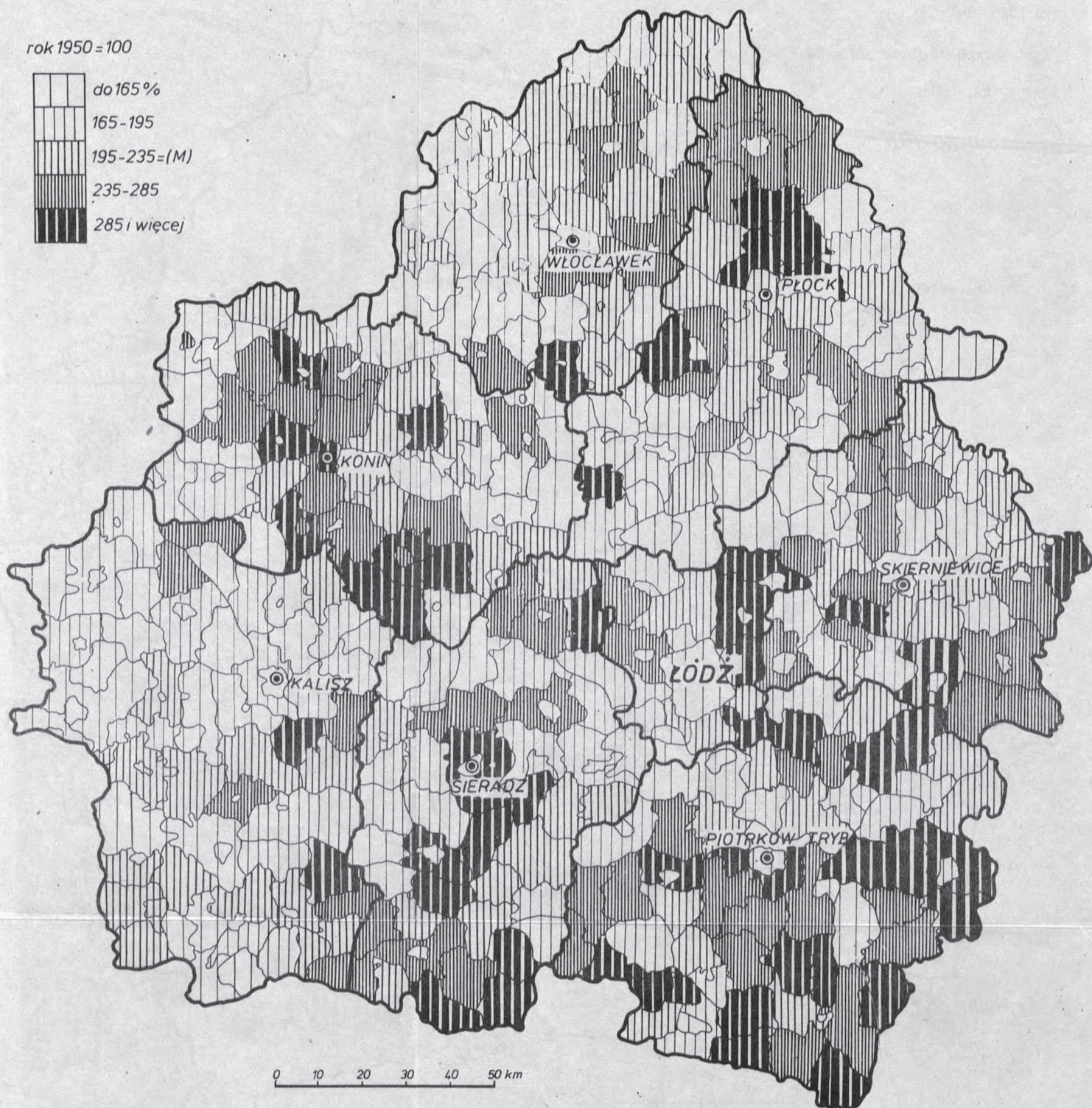
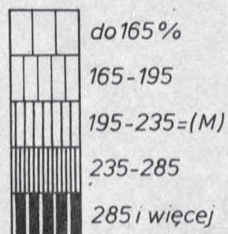
Rys. 2. Zespół województw środkowej Polski. Dynamika rozwoju zaludnienia wiejskiego w latach 1946-1974

rok 1946=100

Rys. 3. Zespół województw środkowej Polski. Dynamika rozwoju zaludnienia miejskiego

rok 1950 = 100

Rys. 4. Zespół województw środkowej Polski. Dynamika przyrostu zaludnienia pozarolniczego w latach 1950-1970

93,5% ogółu ludności i 48,3% ludności wiejskiej. Zmiany w strukturze zatrudnienia prezentuje tab. 2.

T a b e l a 2

Ludność utrzymująca się głównie ze źródeł pozarolniczych

Województwa	W % ogółu ludności		% ludności wiejskiej	
	1950	1974	1950	1974
Kaliskie	48,4	66,9	27,6	48,7
Konińskie	29,0	52,6	17,0	35,7
Łódzkie miejskie	90,9	93,5	30,0	48,4
Piotrkowskie	37,9	60,7	17,5	41,2
Płockie	36,2	52,8	17,6	29,9
Sieradzkie	28,2	50,6	14,6	35,4
Skierniewickie	40,5	59,4	21,0	40,8

Ź r ó d ł o: Ibidem.

Największe zmiany w strukturze zatrudnienia zaszły w woj. konińskim i piotrkowskim. Liczba ludności pracującej w zawodach pozarolniczych wzrosła tam w ciągu dwudziestolecia o 80%.

Dynamiczny rozwój przemysłu, a wraz z nim większe zapotrzebowanie na siłę roboczą, powodują odpływ ludności ze wsi do miast. Z badań nad rozmieszczeniem i migracjami ludności w Polsce wynika [1], że w saldzie migracji wieś-miasto zaznacza się przewaga kobiet, co autor uznaje za efekt dysproporcji występujących na rynku pracy kobiet (w 1972 r. na 100 migrujących mężczyzn przypadało 108 kobiet). Zjawisko większej ruchliwości kobiet występuje także w środkowej Polsce. W 1975 r. wśród przybyszów do województw centralnych udział migrujących kobiet wynosił 107,4 na 100 migrujących mężczyzn, przy czym wskaźnik ten był większy dla miast niż dla wsi (tab. 3).

Wewnętrzny ruch migracyjny wpływa na kształtowanie się relacji płci. Na obszarze województw środkowej Polski zwichnięcie równowagi płci występowało w roku 1975 zarówno na wsi, jak i w

T a b e l a 3

Migracje wewnętrzne ludności w 1975 r.

Województwa	Napływ mierzony wskaźnikiem kobiet na 100 mężczyzn		
	ogółem	do miast	na wieś
POLSKA	110,3	116,2	100,3
Kaliskie	102,8	110,4	95,1
Konińskie	99,5	105,2	95,1
Łódzkie miejskie	136,2	140,5	107,6
Piotrkowskie	102,3	109,6	95,8
Płockie	106,7	111,2	101,4
Sieradzkie	102,9	109,5	97,2
Skierniewickie	108,9	113,0	104,9
Włocławskie	108,4	114,3	101,6

Ź r ó d ł o: Rocznik demograficzny 1976, Warszawa 1976.

mieście, przy czym stopień tego zjawiska był różny. W miastach w 1975 r. nadwyżka kobiet wynosiła 13%, a na wsi tylko 3% (tab 4). W rezultacie przepływu ludności ze wsi do miast, w czym przeważający udział mają kobiety [1, 4, 9], zwiększa się wskaźnik feminizacji ośrodków miejskich nawet do 120 kobiet na 100 mężczyzn (rys. 5). Do miast, w których występują relacje płci biologicznie poprawne należy Płock (99 kobiet na 100 mężczyzn) i Konin (103 kobiety na 100 mężczyzn). W większości rolniczych gmin województw płockiego i włocławskiego występuje nieznaczna nadwyżka mężczyzn (Daszyna 113 mężczyzn na 100 kobiet, Włocławek 111 mężczyzn na 100 kobiet), co przy ogólnokrajowej nadwyżce kobiet jest sytuacją wyjątkową.

Podstawowe tendencje zmian demograficznych ciąży bez wątpienia na gospodarce kadrami kwalifikowanymi. Rozwój powstających skupisk przemysłowo-miejskich, jakimi są nowo powołane miasta wojewódzkie, zależy w dużym stopniu od kwalifikacji kadr pracowniczych.

T a b e l a 4

Struktura płci w województwach środkowej Polski

Województwa	Ogółem			Miasta			Wieś		
	mężczy- źni	kobiety	liczba kobiet na 100 męż- czyzn	mężczy- źni	kobiety	liczba kobiet na 100 męż- czyzn	mężczy- źni	kobiety	liczba kobiet na 100 męż- czyzn
	w % ogółu ludności			w % ludności miejskiej			w % ludności wiejskiej		
Kaliskie	48,2	51,8	107	46,9	53,1	113	49,1	50,9	103
Konińskie	48,8	51,2	105	48,0	52,0	108	49,2	50,8	103
Łódzkie miejskie	46,6	53,4	114	46,3	53,7	116	49,7	50,3	101
Piotrkowskie	48,2	51,8	107	47,2	52,8	112	48,8	51,2	105
Płockie	49,4	50,6	102	48,9	51,1	104	49,7	50,3	101
Sieradzkie	48,4	51,6	106	47,0	53,0	112	48,9	51,1	104
Skierniewickie	48,6	51,4	106	46,7	53,3	114	49,6	50,4	101
Włocławskie	48,7	51,3	105	47,1	52,9	112	49,7	50,3	101

Ź r ó d ł o: Ibidem.

Na różny stopień nasycenia województw kadrą kwalifikowaną ma wpływ nie tylko struktura gałęziowa przemysłu, lecz także warunki bytowe ludności, a skala mobilność pracowników kwalifikowanych wpływa po części z sytuacji mieszkaniowej. Zmiany w stopniu zagęszczenia izb (rys. 6) są proporcjonalne do dynamiki rozwoju ludności i stopnia uprzemysłowienia regionu, co z kolei rzutuje na gospodarkę kadrami kwalifikowanymi. Rozwój infrastruktury społecznej jest więc jednym z czynników, które w pozyskaniu kadry wysoko kwalifikowanych specjalistów odegra również w przyszłości decydującą rolę.

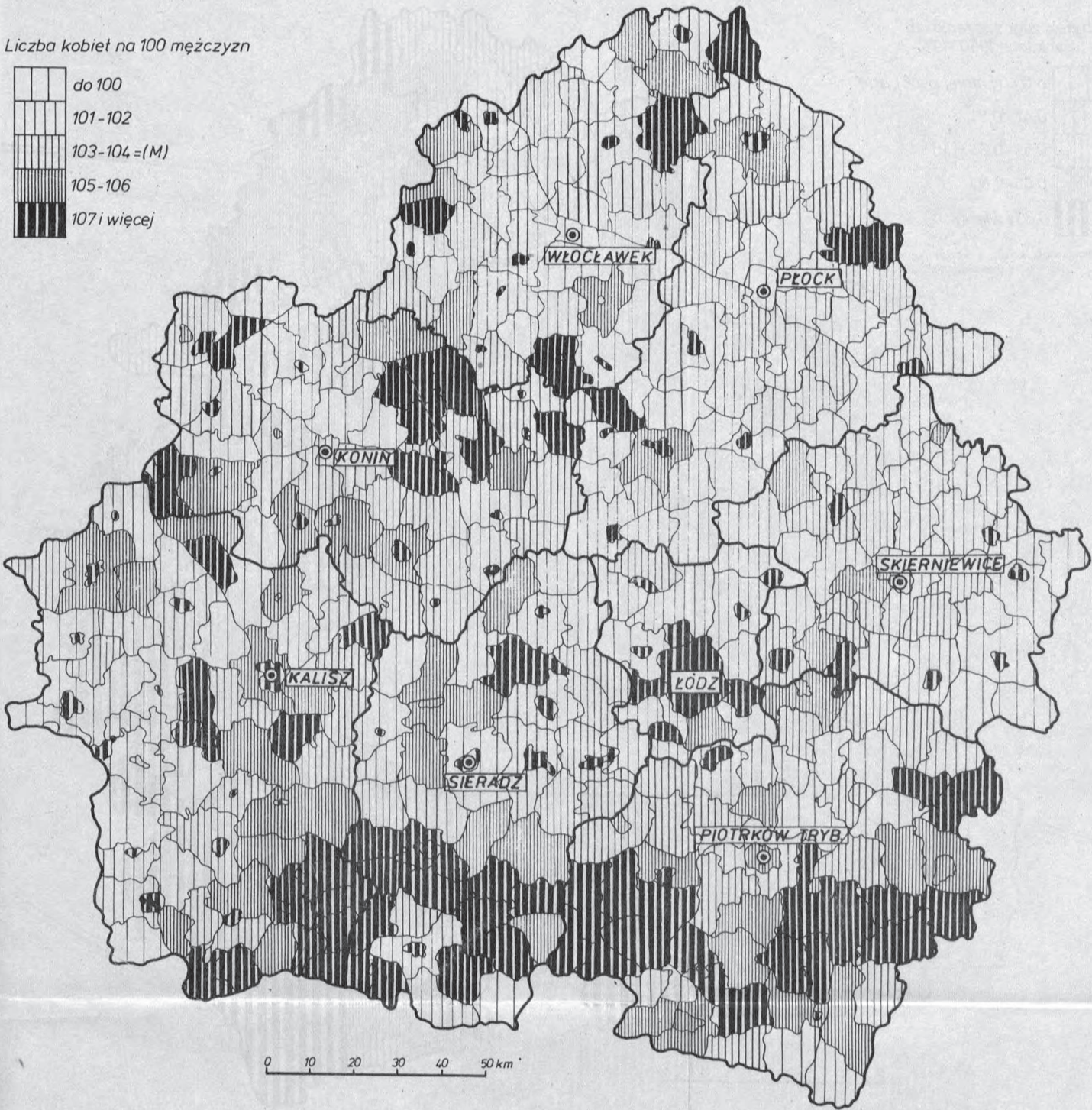
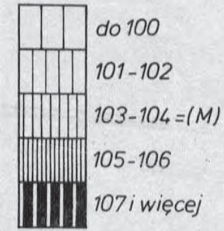
5. Zakończenie

Znajomość zasobów ludnościowych i ich struktury odgrywa decydującą rolę przy sporządzaniu planów rozwoju gospodarczego, których celem jest scharmonizowanie przeobrażeń ekonomicznych z demograficznymi. Procesowi industrializacji zespołu opisywanych województw odpowiadają zmiany przestrzennego modelu zatrudnienia, których natężenie zależne jest od stopnia aktywizacji miejscowych zasobów siły roboczej i ruchów migracyjnych. Wzrostowi uprzemysłowienia towarzyszy selektywny odpływ ludności do pozarolniczych działów gospodarki, co powoduje deformację struktury wieku ludności zawodowo czynnej w rolnictwie oraz deformację w strukturze płci, głównie w miastach. Takie tendencje zmian demograficznych występujące na całym prezentowanym obszarze uzależnione są (i będą w przyszłości) od tempa rozwoju gospodarczego poszczególnych województw.

LITERATURA

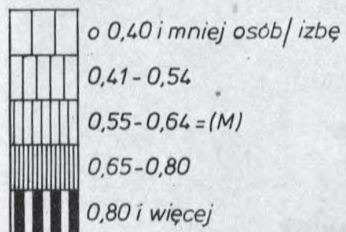
- [1] Rozmieszczenie i migracje ludności a system osadniczy Polski Ludowej, "Prace Geograficzne IG PAN", nr 117.
- [2] L e h r-S p ł a w i ń s k i T., Od piętnastu wieków, Warszawa 1965.

Liczba kobiet na 100 mężczyzn

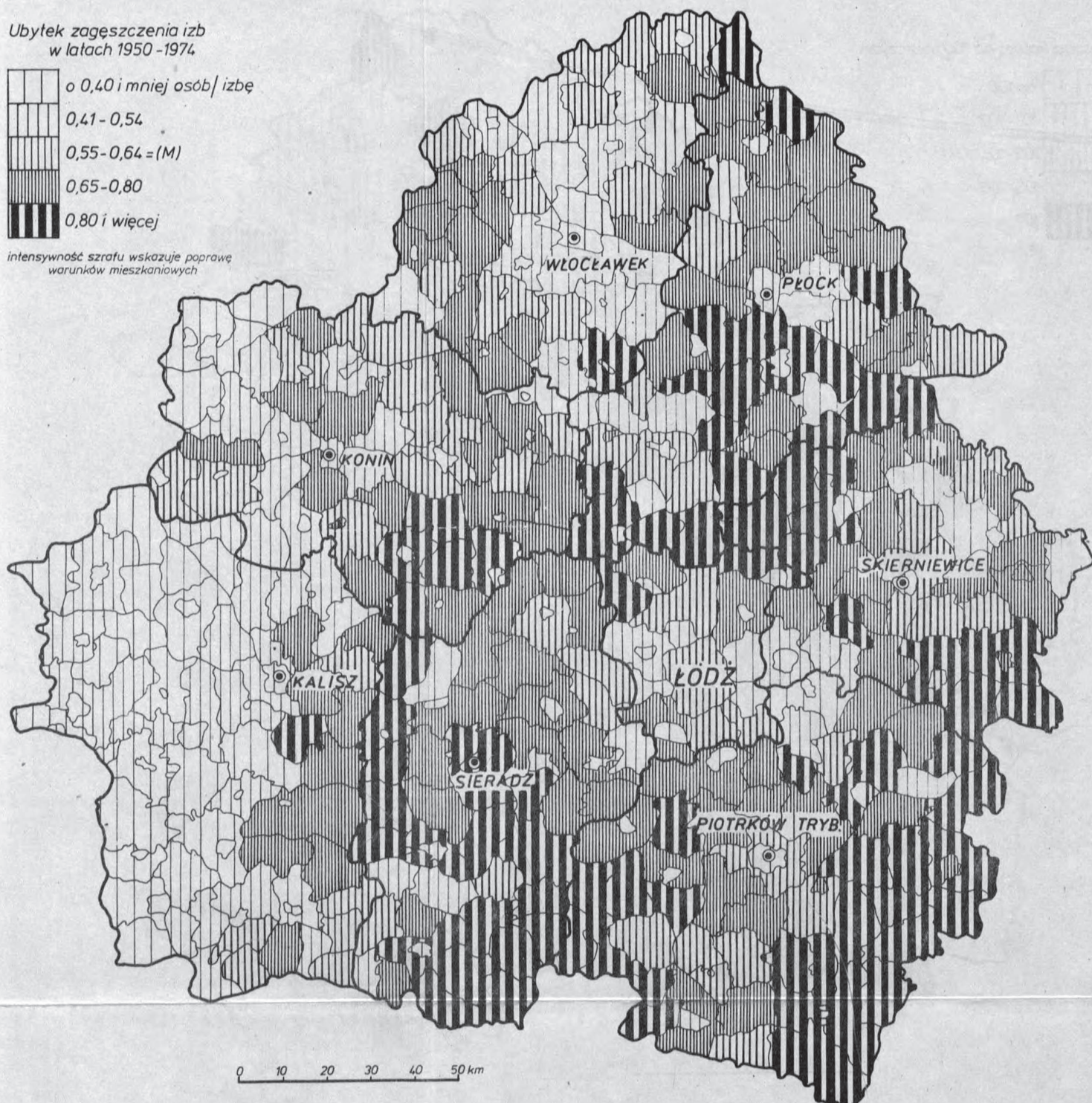

Rys. 5. Zespół województw środkowej Polski. Struktura płci w 1974 r.

Ubytek zagęszczenia izb
w latach 1950 - 1974

intensywność szrafu wskazuje poprawę
warunków mieszkaniowych

Rys. 6. Zespół województw środkowej Polski. Warunki mieszkaniowe

- [3] Ludność i zasoby mieszkaniowe w latach 1946-1974, Warszawa 1976.
- [4] M o r t i m e r-S z y m c z a k H., Problemy demografii i zatrudnienia w podregionie włocławskim, "Zeszyty Badań Rejonów Uprzemysławianych" 1975, nr 61.
- [5] P i s k o z u b A., Kierunek - rok dwutysięczny, Warszawa 1976.
- [6] P ł a z a K., T o m c z a k E., N i e p s u j A., Zasięg oddziaływania Uniwersytetu Łódzkiego w świetle danych o pochodzeniu terytorialnym studentów i kandydatów na studia, [w:] Studia Regionalne, t. I/IV, Piotrków Trybunalski 1977.
- [7] Rocznik demograficzny 1976, Warszawa 1976.
- [8] Rocznik statystyczny województw 1976, Warszawa 1976.
- [9] R o m a n i u k K., Kształtowanie się warunków socjalno-bytowych ludności rejonu płockiego, "Zeszyty Badań Rejonów Uprzemysławianych" 1976, nr 63.
- [10] W y s o c k i Z., Migracje ludności jako pochodna ciążenia społeczno-ekonomicznych w regionie łódzkim, referat wygłoszony na XIII Ogólnopolskim Zjeździe PTG, Łódź 28-30 VI 1975.

Janina Kołatek

BASIC TRENDS OF DEMOGRAPHIC GROWTH IN CENTRAL POLAND

The region of Central Poland comprising the administrative provinces of Kalisz, Konin, Łódź, Piotrków, Płock, Sieradz, Skierniewice, and Włocławek has become an area of dynamic industrial development in the last two decades accompanied by intensification of migratory movement and territorial changes in demographic structure. These changes were most dynamic in the administrative provinces of Konin and Płock in which, due to putting on stream new industrial projects, the number of population grew by 86 per cent over the period of 1946-1975. In the remaining area of Central Poland the index of urban density growth (with 1946 = 100) amounted from 153 in the province of Włocławek to 166 in those of Sieradz and Skierniewice.

The economic development leads to intensification of migratory movement from villages to towns as a result of which in

majority of the discussed provinces there can be observed a decline in the number of rural population reaching ca. 10 per cent in relation to 1946. The outflow of population from villages to towns produces also changes in the employment structure. In 1975 the total number of people employed outside agriculture in Central Poland exceeded 50 per cent of the overall number of the professionally active population.

The trends of demographic changes as presented above exert an influence on the manpower resources economy which must be duly taken into account when drafting economic development plans for the above mentioned administrative provinces.